

FUNDACJA
BATOREGO

IM. STEFANA

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

24 marca 2022

Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego ws. rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego w sprawach zgodności z Konstytucją art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (K 6/21, K 7/21)

- *Rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego nie mają żadnego umocowania w przepisach polskiej Konstytucji.*
- *Rozstrzygnięcie wydane w sprawie K 6/21 odebrało obywatelom polskim prawo do niezależnego i niezawisłego postępowania przez Trybunału Konstytucyjnego.*
- *Rozstrzygnięcie w sprawie K 7/21 jest próbą pozbawienia obywateli prawa do kontroli tego, czy polskie sądy spełniają konstytucyjne i konwencyjne standardy niezależności i niezawisłości.*
- *Rozstrzygnięcia Trybunału stanowią naruszenie prawa międzynarodowego. Żaden argument prawny w prawie krajowym, w tym konstytucyjnym, nie uzasadnia uchylania się od wykonania zobowiązań wynikających z umowy międzynarodowej.*
- *Rozstrzygnięcia podważają obowiązywanie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w Polsce.*
- *Rozstrzygnięcia stwarzają precedens orzeczniczy, polegający na kwestionowaniu przez Trybunał Konstytucyjny każdej sprawy, której wynik w postępowaniu strasburskim będzie niekorzystny dla władzy w Polsce.*
- *Rozstrzygnięcia stwarzają ryzyko całkowicie dowolnego podważania ostatecznych wyroków sądu międzynarodowego na szkodę jednostek i grup jednostek, których prawa państwo naruszyło.*

Pełna treść stanowiska

Trybunał Konstytucyjny kierowany przez Panią Julię Przyłębską wydał w ostatnim czasie dwa rozstrzygnięcia odnoszące się do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W rozstrzygnięciu z 24.11.2021 r. w sprawie K 6/21 ustosunkował się do wniosku Prokuratora Generalnego. Wniosek ten zmierzał do uniemożliwienia wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Xero Flor przeciwko Polsce* z 7 maja 2021. ETPCZ orzekł, że postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym zainicjowane przez złożenie skargi konstytucyjnej musi spełniać wynikające z art. 6 Konwencji wymagania rzetelnego postępowania sądowego oraz że skarżąca spółka została pozbawiona prawa do „sądu ustanowionego ustawą”, bowiem w sprawie jej skargi konstytucyjnej orzekła osoba nieuprawniona do orzekania (M. Muszyński, tzw. sędzia-dubler).

Trybunał Konstytucyjny kierowany przez Panią Julię Przyłębską przyznał rzecz oczywistą, że „[c]o do zasady (...) praktyka stosowania prawa w postaci wykładni przepisów dokonanej przez organy stosowania prawa w indywidualnej sprawie nie podlega kontroli Trybunału.” Nie przeszkodziło to jednak Trybunałowi dokonać kontroli praktyki stosowania prawa przez ETPCZ, czyli sąd międzynarodowy, działający na podstawie wiążącej Rzeczpospolitą Polską Konwencji, ważnie ratyfikowanej przez Prezydenta za zgodą wyrażoną w ustawie przez demokratycznie wybrany parlament. Wyrzucił on ostatecznie opinię, iż wymogi rzetelnego procesu sądowego nie mają zastosowania do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym zainicjowanego przez złożenie skargi konstytucyjnej, gdyż Trybunał – w swojej własnej opinii – nie jest „sądem”.

Następnie 10.03.2022 r. Trybunał Konstytucyjny wydał rozstrzygnięcie w sprawie K 7/21, stwierdzając, że art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) jest niezgodny z Konstytucją RP w zakresie, w jakim umożliwia skuteczne podnoszenie w skargach indywidualnych do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zarzutów dotyczących „ustaw dotyczących ustroju sądownictwa, właściwości sądów oraz ustawy dotyczącej Krajowej Rady Sądownictwa”.

W latach 2021-22 Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał kilka wyroków stwierdzających naruszenie przez Polskę art. 6 Konwencji w sprawach dotyczących tzw. reformy sądownictwa, czyli zmian forsowanych przez partię rządzącą od 2015, a zmierzających do pozbawienia obywateli prawa do rzetelnego postępowania sądowego i skutecznej ochrony ich praw w drodze osłabienia niezawisłości polskiego sądownictwa.

Oba rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego nie mają żadnego umocowania w przepisach polskiej Konstytucji, która gwarantuje każdemu prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia jego sprawy przez sąd właściwy, niezależny i niezawisły (art. 45 ust. 1 Konstytucji), a także prawo do niezależnego i niezawisłego Trybunału Konstytucyjnego, stojącego na straży Konstytucji, demokracji, rządów oraz praw jednostki (art. 173 w związku z art. 188 i art. 79 Konstytucji). Prawa te powinny stanowić istotne elementy mechanizmu skutecznej ochrony prawnej, który zgodnie z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka państwo polskie jest zobowiązane zapewnić swoim obywatelom. Tymczasem wspomniane rozstrzygnięcia dokonują ewidentnego demontażu owego mechanizmu, bez zapewnienia jakiegokolwiek innego dodatkowego zabezpieczenia praw i wolności jednostki. **Rozstrzygnięcie wydane w sprawie K 6/21 odebrało obywatelom polskim prawo do niezależnego i niezawisłego Trybunału Konstytucyjnego**, bowiem organ kierowany przez Panią Julię Przyłębską uznał, że tych wymogów spełniać nie musi. Z kolei **rozstrzygnięcie w sprawie K 7/21 jest próbą pozbawienia obywateli prawa do kontroli tego, czy polskie sądy spełniają konstytucyjne i konwencyjne standardy niezależności i niezawisłości**. Jest to również próba uwolnienia państwa polskiego od obowiązków respektowania standardów międzynarodowych, wbrew treści art. 9 Konstytucji.

Podkreślić bowiem należy, że wspomniane **rozstrzygnięcia Trybunału stanowią także naruszenie prawa międzynarodowego**. Zgodnie z art. 26 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, „każdy obowiązujący traktat wiąże jego strony i musi być przez nie wykonany w dobrej wierze”. Artykuł 27 tej Konwencji stanowi ponadto, że „[strona] nie może powoływać się na przepisy swojego prawa wewnętrznego jako usprawiedliwienia dla niewykonania traktatu”. **Żaden argument prawny w prawie krajowym, w tym konstytucyjnym, nie uzasadnia uchylania się od wykonania zobowiązań wynikających z umowy międzynarodowej**, w tym od obowiązku wykonania wyroku ETPCZ.

Naruszenie prawa międzynarodowego polega także na tym, że **te rozstrzygnięcia podważają obowiązywanie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w Polsce**. Ich skutkiem jest przede wszystkim osłabienie ochrony praw osób podlegających jurysdykcji Rzeczypospolitej Polskiej. Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stanowi – bezpłatny i dostępny dla każdej osoby, organizacji

pozarządowej lub grupy jednostek – instrument ochrony praw. Przedmiotem postępowania przed Trybunałem w Strasburgu jest zarzut naruszenia praw gwarantowanych przez Konwencję (w znacznej mierze tożsamy z prawami gwarantowanymi przez Konstytucję) na skutek działań lub zaniechań władzy publicznej. Jest to zatem instrument ochrony praw indywidualnych, po który jednostki mogą sięgnąć wtedy, kiedy zawiodą wszystkie mechanizmy krajowe obrony ich praw.

Rozstrzygnięcia te stanowią także naruszenie Konwencji. Zgodnie z jej art. 32 to sam Trybunał strasburski jest właściwy do rozpoznawania wszystkich spraw dotyczących interpretacji i stosowania Konwencji. Oba **krytykowane rozstrzygnięcia stanowią nieudolną próbę przywłaszczenia sobie kompetencji orzeczniczej w przedmiocie interpretowania Konwencji, której Trybunał Konstytucyjny nie posiada.**

Naruszenie przez te rozstrzygnięcia zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających z Konwencji polega także na tym, że zgodnie z jej art. 46 ust. 1 państwa będące jej stronami zobowiązują się do przestrzegania ostatecznych wyroków ETPCz w sprawach, w których ten orzekł o naruszeniu przez to państwo praw skarżącego. Zaś nad wykonaniem ostatecznych wyroków ETPCz czuwa Komitet Ministrów Rady Europy (art. 46 ust. 2 Konwencji).

Oba krytykowane **rozstrzygnięcia stwarzają natomiast precedens orzeczniczy, mogący stanowić podstawę do kwestionowania przez Trybunał Konstytucyjny w przyszłości każdego rozstrzygnięcia zapadłego w postępowaniu strasburskim, które będzie niekorzystne dla władzy w Polsce.**

Kreują one zatem sytuację niepewności co do tego, czy i w jakim zakresie wszystkie wydane już wyroki ETPCz w sprawach indywidualnych, których wykonywanie jest obecnie przedmiotem badania przez Komitet Ministrów Rady Europy – a także wyroki, które zapadną w przyszłości – będą wykonywane przez Polskę. **Stwarzają ryzyko całkowicie dowolnego – pod pozorem badania zgodności z Konstytucją – podważania ostatecznych wyroków sądu międzynarodowego na szkodę jednostek i grup jednostek, których prawa państwo naruszyło**, a to naruszenie zostało następnie w sposób prawnie wiążący potwierdzone wyrokiem ETPCz. Rozstrzygnięcia te są zatem systemowym zagrożeniem dla ochrony praw człowieka w Polsce, bowiem pozbawiają one skuteczności korzystnych dla skarżących wyroków Trybunału strasburskiego.

Zwraca ponadto uwagę podobieństwo działania Trybunału pod kierownictwem Pani Julii Przyłębskiej do działania władz Federacji Rosyjskiej, zmierzającego do wyeliminowania ochrony przysługującej obywatelom pod rządami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W 2015 Trybunał Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej uznał, że jeśli wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jest sprzeczny z rosyjską Konstytucją, to Rosja ma prawo nie wdrażać środków przewidzianych w tym wyroku.

Owa zbieżność charakteru działań Prokuratora Generalnego z działaniami władz Federacji Rosyjskiej nie może pozostać bez znaczenia dla oceny intencji wnioskodawcy i intencji Trybunału Konstytucyjnego, a także ich skutków dla skutecznej ochrony praw człowieka przed ich bezprawnym naruszeniem przez władze publiczne. Sam zaś fakt, że rozstrzygnięcie z 10 marca 2022 zostało wydane w dniu wydalenia Federacji Rosyjskiej z Rady Europy na skutek wszczęcia przez nią agresywnej wojny przeciwko Ukrainie stanowi – w warstwie symbolicznej – alarmujący w najwyższym stopniu kontekst tych działań, który nie wymaga komentarza.

Sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku w swoim stanowisku z dnia 13 marca 2022 r. określili rozstrzygnięcie z 10 marca 2022 jako „drastyczny eksces orzeczniczy”.

Podzielamy tę ocenę w zupełności.

Zespół Ekspertów Prawnych Fundacji im. Stefana Batorego

dr hab. Piotr Bogdanowicz, Katedra Prawa Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Łukasz Bojarski, prezes zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS, były członek Krajowej Rady Sądownictwa

Jacek Czaja, prezes Towarzystwa Prawniczego w Lublinie, były wiceminister sprawiedliwości

prof. dr hab. Monika Florczak-Wątor, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Konstytucyjnych UJ

dr hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska, profesor UW w Katedrze Prawa Międzynarodowego i Europejskiego Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Jarosław Gwizdak, prawnik, działacz społeczny, członek zarządu Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS

dr hab. Wojciech Jasiński, adiunkt w Inkubatorze Doskonałości Naukowej – Digital Justice na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Piotr Kładoczny, Katedra Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, wiceprezes zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

mec. Magda Krzyżanowska-Mierzewska, radca prawny, pracowała jako prawnik w Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, a także w latach 1993 – 1998 jako prawnik w Sekretariacie Europejskiej Komisji Praw Człowieka

prof. dr hab. Marcin Matczak, profesor uczelni w Katedrze Filozofii Prawa i Nauki o Państwie Uniwersytetu Warszawskiego, partner w Kancelarii Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

dr hab. Sławomir Patyra, profesor UMCS w Lublinie, kierownik Katedry Prawa Konstytucyjnego, radca prawny

prof. dr hab. Tomasz Pietrzykowski, profesor na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, dyrektor Centrum Badawczego Polityki Publicznej i Problemów Regulacyjnych

dr hab. Anna Rakowska-Trela, profesor w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Łódzkiego, adwokatka

dr hab. Anna Śledzińska-Simon, adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego

dr Tomasz Zalasinski, członek zarządu Stowarzyszenia im. prof. Zbigniewa Hołdy, Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp.k., sędzia Trybunału Stanu

prof. dr hab. Fryderyk Zoll, Katedra Prawa Cywilnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor Uniwersytetu w Osnabrück